

Russland vil ha mer kontroll over de frivillige organisasjonene.

Statsstyrt frivillighet

Pål Skedsmo
KRONIKK

Den russiske statsdumaen har vedtatt en lovendring som vil begrense russiske organisasjoners uavhengighet og mulighetene for å motta økonomisk støtte fra utlandet. Lovendringen vil tre i kraft i april i år etter at den nylig har blitt formelt godkjent av president Putin. Hva er bakgrunnen for og formålet med denne lovendringen som mange organisasjoner anser som en krigserklæring?

Putin har lenge ivret for å stramme grepet om det sivile samfunn, og denne prosessen ble intensivert etter tragedien i Beslan. Samtidig har statlig kontroll over mediene og regionale myndigheter blitt skjerpet, og retten til å avholde offentlige demonstrasjoner begrenset. Lovendringen som består av en rekke tillegg til eksisterende lover vil innebære at Russlands om lag 400.000 ikke-statlige organisasjoner (NGO-er) i år må registreres på nytt, og deretter årlig redegjøre for sine økonomiske disposisjoner til det russiske justisministeriet.

For å få godkjenning til fortsatt drift må det sannsynliggjøres at utenlandsk økonomisk støtte ikke brukes til politiske formål som oppfattes av påtalemyndighetene som «upatriotiske» eller «statsfiendtlige».

Kampen mot terrorisme og hvitvasking av penger har vært nevnt som argumenter for lovendringen. Men hensikten er også å forhindre det Kremfrykter kanskje aller mest: oransje revolusjoner som i Georgia og Ukraina. Internasjonal påvirkning på det sivile samfunn antas gjerne å ha bidratt til disse regimeskiftene. Putin har hevdet at vestlige land støtter blant annet miljøvernorganisasjoner i Russland i et forsøk på å svekke russisk industri og konkurransekraft. Dette argumentet hviler på et premiss om at forholdet mellom stater er et nullsumspill. Det en part vinner, må en annen part tape. Utenlandske interesser i det sivile samfunn blir da per se et anslag mot russiske interesser. Og sant nok, det sivile samfunn støttes nettopp fordi det forventes å kunne fungere som en katalysator for demo-

VIL FØRE: Russlands president Vladimir Putin demonstrerer et judokast for en yngre atlet. Nå tar han også grep for å sikre seg større kontroll over det sivile samfunn. **FOTO: AFP/SCANPIX**

«Kampen mot terrorisme og hvitvasking av penger har vært nevnt som argumenter for lovendringen»

kratisk endring. En mulig (demokratisk) endring utenfor statens kontroll er ikke forlokkende for Putin.

Det gjenstår å se hvilke konsekvenser lovendringen vil få, men rent praktisk må det nå avgjøres i hvert enkelt tilfelle om internasjonale midler blir brukt til «upatriotiske» politiske aktiviteter eller ikke. Men tendensen vil nok være klar: En hver organisasjon som oppfattes som politisk brysom eller å være til hinder for viktige industriinteresser vil i praksis kunne stanses om den samtidig mottar økonomisk støtte fra utlandet. Antakelig er det også slik at det er de mest kontroversielle organisasjonene som mottar mest internasjonal støtte. Dermed har russisk byråkrati og påtalemyndighet fått en juridisk

brekkstang til å fremtvinge lydighet. Koblet med økonomiske kontrollmekanismer, ettersom staten skal bli en større økonomisk bidragsyter til russiske organisasjoner, vil dette trolig bidra til å bringe det sivile samfunn inn i den statlige fold: Politikk kan diskuteres, men det er ikke tillatt å bryte ut av rekken. Organisasjoner som er med i Putins rådgivende «offentlige kammer» og fedrelandspatriotiske organisasjoner som Nasji («Våre») vil trolig få mer penger i forhold til andre.

Lovendringens mulige praktiske konsekvenser kan illustreres med eksempler fra Barentssamarbeidet, der ulike organisasjonsaktiviteter allerede lenge har blitt møtt med ulik aksept fra russiske myndigheter. Norske myndigheter støtter diverse russiske miljøvernorganisasjoner i regionen ikke bare av hensyn til miljøsituasjonen, men også for å fremme demokratiutviklingen. Noen av disse organisasjonene jobber med å få stengt eller bedret sikkerheten ved Kola atomkraftverk. Her har russiske miljøvernere og norske myndigheter sammenfallende interesser. Legitimiteten i de norske interessene bestrides

av russiske myndigheter og russisk atomindustri. Samtidig har miljøvernere på russisk side allerede lenge blitt møtt med anklager om å være upatriotiske og for å være kjøpt og betalt av norske myndigheter. En mindre kontroversiell aktivitet er Norsk Folkehjelps aktivitets-tilbud til russiske pensjonister ved ulike sentre på Kola-halvøya. Dette er et tilskudd på et felt der den russiske stat kommer til kort, og det utfordrer heller ikke russisk politikk. Samarbeidet med lokale myndigheter fungerer her langt bedre. Denne tendensen til forskjellsbehandling av ulike organisasjonsaktiviteter vil trolig forsterkes under det nye lovregimet.

Ønsket om større kontroll over det sivile samfunn er sentralstyrt, men det er viktig å være klar over at det russiske sivilsamfunnet lenge har møtt motstand gjennom lokal maktutøvelse. For eksempel har enkelte myndighetsorganer i russisk Barentsregion vært opptatt av å få kontroll over pengestrømmen til russiske organisasjoner. Alt i alt er det rimelig å anse lovendringen som en fortsettelse av en praksis sterkt preget av arven fra sovjettiden og tsartiden, snarere enn at dette innevarsler en helt ny politikk. Lovendringen representerer derimot et nytt – og presumptivt slagkraftig – instrument for å regulere sivilsamfunnet etter statsmaktens forgoðtbeholdning.

Hvordan bør det internasjonale samfunn forholde seg til denne utviklingen? En naturlig respons kan være å stille strengere krav til Russlands demokratiske utvikling i forbindelse med for eksempel energipolitisk og økonomisk samarbeid. Men slike krav kan samtidig fungere som en bekreftelse på det russiske politikkens syns å mene, nemlig at «fiendtlige» utenlandske interesser ligger bak. Samtidig bør det unngås at støtten til det sivile samfunn fremstår som et selv-godt diktat om fortrinnsvis ved vestlig organisasjonsdemokrati: Mange russere oppfatter nå det sivile samfunn som kaotisk mens NGO-er i samme åndedrag gjerne beskrives som kun motivert av utsikter til egen vinning. De skjerpede vilkår for russiske organisasjoner tilsier like fullt at det er viktig med fortsatt politisk, økonomisk og moralsk støtte til det sivile samfunn i Russland. Men det aller viktigste er nok at støtten gis med stor tålmodighet.

Pål Skedsmo,
forsker ved
Fridtjof Nansens Institutt
psk@fni.no

PÅ TEPPE

Samler seg

Rike samler seg i Davos, melder nrk.no.

Har skjont det.

Kan noen også bringe Herwig Carlsen til sans og samling?

Baksetet

Langrennsskometen Petter Northug ga i helga følgende beskrivelse av spurtoppgjøret med Tore Ruud Hofstad i stafetten:

– **Min plan var å ligge i baksetet på Tore og spare mest mulig krefter til spurten.**

Tore på bremsespoet.

Hvem?

Apropos språkbruk: Per Egil Hegge tar i Aftenposten et noe halvhjertet oppgjør med uttrykket «**tenkt til å**», som av mystiske grunner er i ferd med å erstatte det korrekte «**tenkt å**» (jeg har tenkt til å gå på kino i kveld, osv).

Halvhjertet, fordi Hegge frykter at kampen mot uttrykksformen er en tapt sak: **To av Aftenpostens redaktører anvender den konsekvent.**

Navn, Per Egil. Navn!

Pervez kommer

«Alkohol er forbudt. Jeg ser derfor ikke nødvendigheten av en bar», sier Pakistans norgesaktuelle president, Pervez Musharraf, til VG.

Helt Pervez

Generalen ser av lignende årsaker heller ikke nødvendigheten av yt-ringsfrihet og frie valg.

Hjemme best

«Det er der du sover, som er hjemmet ditt,» sier Venstres Trine Skei Grande i en pressemelding, ifølge Aftenposten.

Og vips! så fantes det ingen hjemløse lenger. Problem solved!